

Modersmålsbaseret undervisning-

Gruppebaseret indsats på 4. klassetrin

Bilag b: Implementeringsanalyser

Data

Serietitel og nummer	Bilag til faglig rapport 2017
Titel	Modersmålsbaseret undervisning
Undertitel	Gruppebaseret indsats på 4. klassetrin
Forfattere	Rambøll Management Consulting
Afdeling	Institut for Økonomi
Udgiver	TrygFondens Børneforskningscenter
URL	http://www.childresearch.au.dk
Udgivelsesår	Marts 2017
Redaktion afsluttet	Juni 2016

Indhold

1. Indledning	2
2. Datagrundlag	2
2.1 Spørgeskemaundersøgelser	2
2.1.1 Spørgeskemaundersøgelser blandt lærere og skoleledere	3
2.1.2 Spørgeskemaundersøgelser blandt lærerne omkring implementering	3
2.2 Casestudier.....	3
3. Implementeringsanalyse	4
3.1 Implementeringsmiljø	4
3.1.1 Rammer for undervisning af tosprogede elever	5
3.1.2 Skolens ledelsesmæssige fokus på undervisning af tosprogede elever.....	6
3.1.3 Pædagogiske rammer.....	7
3.1.4 Lærernes baggrund.....	10
3.2 Implementeringen i praksis	11
3.2.1 Indsatsens fidelitet: efterlever skolerne forsøgets retningslinjer?.....	12
3.2.2 Antal og placering af ekstra undervisningstimer.....	12
3.2.3 Implementering af forsøgsindsatsen.....	13
3.2.4 Vurdering af elevdeltagelse.....	16
3.2.5 Forældreinddragelse	18
3.2.6 Oplevede barriere for gennemførelsen af indsatsen	18
3.3 Oplevet udbytte af indsatsen.....	19
3.4 Delkonklusion	20

1. Indledning

I nærværende bilag præsenteres de analyser og det datagrundlag, der ligger til grund for implementeringsanalyserne.

Datagrundlaget for implementeringsanalyserne er spørgeskemaundersøgelser blandt centrale aktører samt casestudier.

2. Datagrundlag

I dette afsnit redegøres for det datagrundlag, der ligger til grund for implementeringsanalyserne – både i forhold til vurdering af organisering og implementering af indsatsen, samt oplevede effekter af indsatsen. Afsnittet beskriver datagrundlaget på et overordnet niveau. Se evt. tabel 3 i rapportens kapitel 2.6 for en oversigt over alle datakilder i evalueringen, herunder formål og indhold, respondenter/informanter samt tidspunkt for indhentning af data/gennemførelse af aktivitet.

2.1 Spørgeskemaundersøgelser

Til brug for evalueringen er der gennemført fire former for spørgeskemaundersøgelser:

- En spørgeskemaundersøgelse om trivsel blandt elever
- En spørgeskemaundersøgelse om implementering til indsatslærerne
- To spørgeskemaundersøgelser med fokus på implementeringsmiljø blandt skoleledere og lærere.

Spørgeskemaundersøgelserne til elever, lærere og skoleledere er gennemført som en før- og efterundersøgelse. Dette indebærer, at de har skullet besvare spørgeskemaet inden indsatsens opstart og efter indsatsens ophør. Spørgeskemaundersøgelsen til indsatslærerne er ligeledes gennemført to gange, men løbende i forsøgets levetid.

Alle spørgeskemaundersøgelser er gennemført både for hovedforsøget i 1. og 2. kvartal 2014 (F2014)¹ og sammenligningsforsøget i 1. og 2. kvartal 2015 (F2015).

Tabellen nedenfor viser svarprocenterne for spørgeskemaundersøgelserne for henholdsvis før- og eftermålingerne og for henholdsvis foråret 2014 og foråret 2015.

Tabel 1: Svarprocenter for spørgeskemaundersøgelser for hhv. førmåling og eftermåling F2014 og F2015. Pct. (N)

Spørgeskemaundersøgelse	Før-måling	Eftermåling	Før-måling	Eftermåling
	F2014 (N)	F2014 (N)	F2015 (N)	F2015 (N)
Spørgeskemaundersøgelse med fokus på implementeringsmiljø				
Skoleledere	100 % (49)	88 % (43)	97 % (34)	83 % (29)
Lærere	76 % (81)	66 % (69)	82 % (64)	68 % (51)

¹ Før-målingen til forsøget i F2014 blev allerede iværksat ultimo november 2013.

Spørgeskema med fokus på fidelitet og implementering				
Indsatslærere	96 % (27)	75 % (21)	100 % (16)	88 % (14)
Spørgeskemaundersøgelse om trivsel				
Elever	85 % (333)	77 % (295)	90 % (224)	85 % (210)

I det følgende beskrives de forskellige dataindsamlingsaktiviteter enkeltvis.

2.1.1 Spørgeskemaundersøgelser blandt lærere og skoleledere

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere og lærere er primært at afdække det miljø, indsatsen implementeres i. Det indebærer, at begge grupper er blevet spurgt ind til deres vurdering af, hvad der karakteriserer deres arbejdsplads i relation til udviklingsorientering, ledelse og kompetenceniveau m.m. Der har især været et fokus på skolens rammer for undervisning af tosprogede elever, herunder ledelsesmæssigt fokus, ressourcer til dansk som andetsprog (DSA) og vejledning etc.

2.1.2 Spørgeskemaundersøgelser blandt lærerne omkring implementering

Spørgeskemaundersøgelsen om implementering var målrettet de lærere, der har gennemført indsatsen i forbindelse med forsøget.

Formålene med spørgeskemaundersøgelsen om implementering var flere. For det første var formålet at afdække om indsatsen blev implementeret som intenderet, og altså om indsatsen er gennemført i det omfang, forsøgsforskrifterne har pålagt skolerne. For det andet var formålet at afdække implementeringen bredt set. Der var kun få krav til forsøgets implementering, herunder fx antal lektioner, men derudover havde skolerne vidde rammer for, hvordan de kunne tilrettelægge indsatsen. Eksempler på indholdet af spørgeskemaerne fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 2: Eksempler på indhold af implementeringsspørgeskema

Fidelitet (grad af efterlevelse af krav til implementering)	Implementering
Indsatslærerens uddannelsesbaggrund	Anvendelse af lærervejledning
Antal lektioner med undervisning med indsatsen	Anvendelse af elevmateriale
	Indhold af og fokus for undervisning
	Tidsmæssig placering af timerne

Spørgsmålene i spørgeskemaerne til brug for den første og anden spørgeskemaundersøgelse var i vid udstrækning ens. Dog bestod spørgeskemaet til den sidste måling også af spørgsmål om eventuelle barrierer for implementeringen samt oplevet udbytte.

2.2 Casestudier

Som led i forsøgsprogrammets følgeforskning har Rambøll i perioden april til maj 2014 gennemført casebesøg på seks udvalgte skoler. Formålet med casebesøgene har været at opnå viden om, hvordan forsøgsindsatserne er implementeret i praksis, herunder hvordan selve undervisningsforløbene er implementeret, samt hvordan skoleledelsen har understøttet implementering af indsatsen på skolen.

Endvidere har der været fokus på at opnå viden om elevernes oplevelse og eventuelle udbytte af at deltage i forsøget (se bilag c for en uddybende beskrivelse).

Erfaringsopsamlingen bygger på casebesøg på seks skoler, som er udvalgt på baggrund af tre udvælgelseskriterier, henholdsvis indsatsprog, antal deltagende elever samt skolernes geografiske placering.

Med henblik på at opnå viden om såvel konteksten som erfaringer med implementeringen har hvert casebesøg bestået af følgende aktiviteter:

- Observation af undervisningen i Almen Sprogforståelse i en lektion
- Interview med underviser i Almen Sprogforståelse
- Interview med 1-2 øvrige lærere (lærere der underviser eleverne i andre fag, typisk klasselærer og/eller dansklærer)
- Interview med en repræsentant for skoleledelsen
- Gruppeinterview med 4-6 elever, der deltager i forsøget.

For at skabe systematik i den kvalitative dataindsamling er der udarbejdet semistrukturerede interviewguides, som interviewereren har fulgt. Ligeledes er der udarbejdet en observationsguide, som er udfyldt under observationen af undervisningen.

3. Implementeringsanalyse

I nærværende kapitel beskrives implementeringen af forsøgsindsatsen med Almen Sprogforståelse på modersmålet i mindre grupper. Først beskrives **implementeringsmiljøet** omkring indsatserne. Dernæst fokuseres på selve implementeringen, herunder om indsatsen er implementeret med **fidelit** (**dvs. overholdelse af krav til implementering**), samt hvordan **implementeringen** har været i praksis. Til sidst beskrives det **oplevede udbytte** af indsatsen. Kapitlet afsluttes med en delkonklusion for implementeringsanalysen.

Dataindsamlingen er gennemført både for hovedforsøget i foråret 2014 (F2014) og sammenligningsforsøget i foråret 2015 (F2015). I det følgende kapitel afrapporteres resultaterne alene fra F2014, men i det omfang der er forskelle mellem F2014 og F2015, vil det blive fremhævet.

Forsøgsindsatsen med Almen Sprogforståelse på modersmålet i mindre grupper har været på enten tyrkisk, arabisk eller somali. I kapitlet afrapporteres de samlede resultater, men det vil blive bemærket, hvis der er væsentlige forskelle mellem tyrkisk og arabisk. Der kommenteres ikke specifikt på somali, da gruppen af indsatslærere er meget lille (hvh. tre lærere i 2014 og fire lærere i 2015), hvorfor særskilt kommentering på procentuering vil kunne være misvisende.

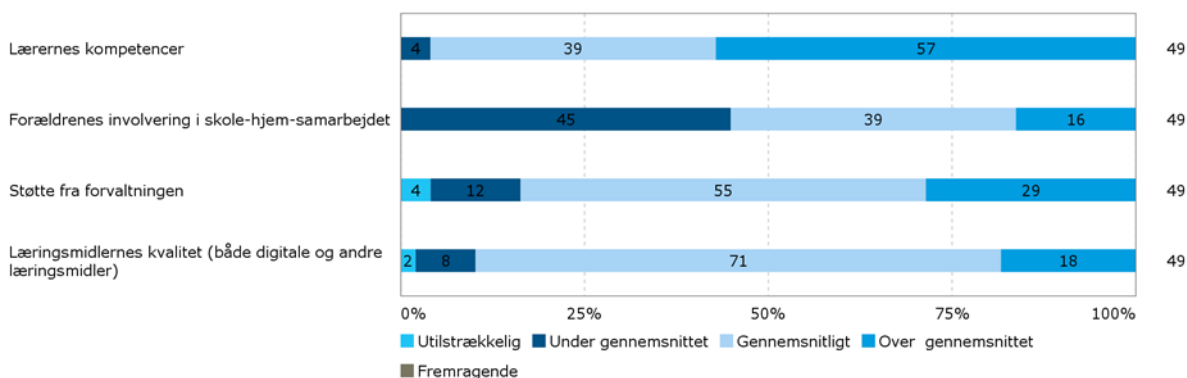
3.1 Implementeringsmiljø

I dette afsnit beskrives implementeringsmiljøet omkring forsøgsindsatsen, herunder skolens rammer for implementeringen, det ledelsesmæssige fokus på undervisning af tosprogede elever/DSA og lærernes vurdering af deres rammer for og samarbejde omkring indsatsen.

3.1.1 Rammer for undervisning af tosprogede elever

Som led i at afdække skolernes rammer for implementering er skolernes ledelse blevet bedt om at vurdere lærernes kompetencer, forældrenes involvering, støtte fra forvaltning samt læringsmidlernes kvalitet på skolen. En oversigt over skoleledelsernes besvarelser fremgår af nedenstående figur.

Figur 1: Skoleledelsernes vurdering af udvalgte forhold på deres skole. Pct.

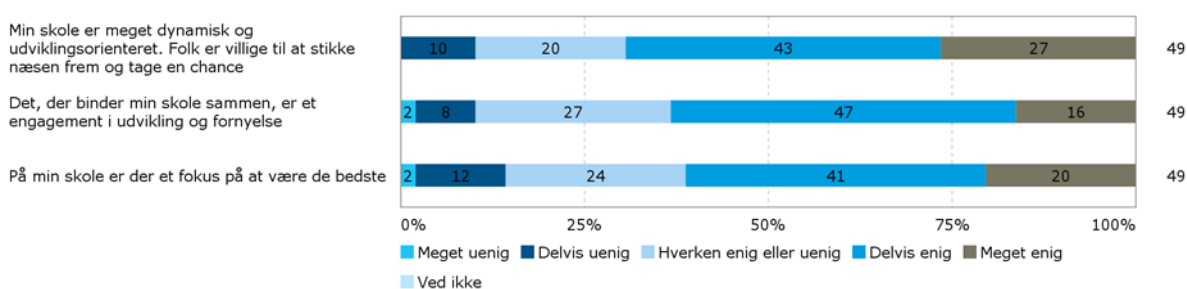

Note: Før-måling blandt skoleledere 2014. N=49.

Figuren viser, en interessant forskel på skoleledernes syn på deres læreres kompetencer og forældrenes involvering i skole-hjem-samarbejdet. Der er således en overvægt af skoleledere, som vurderer lærernes kompetencer til at være over gennemsnittet. Skolelederne er til gengæld mere forbeholdne i forhold til forældrenes involvering i skole-hjem-samarbejdet, hvor lidt under halvdelen vurderer, at deres skole ligger under gennemsnittet. Hvad angår støtte fra forvaltningen og læringsmidlernes kvalitet, vurderer hovedparten af skoleledelserne, at deres skole er gennemsnitlig. Dog skal det nævnes, at det ser lidt anderledes ud i 2015, hvor det er 50 pct. af underviserne, som vurderer støtte fra forvaltningen over gennemsnittet.

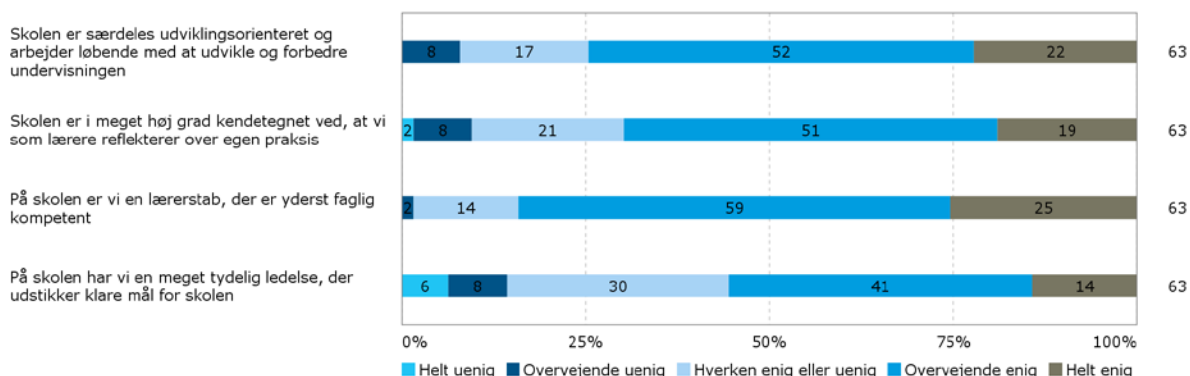
Ledelsen og lærerne på skolen er desuden blevet bedt om at vurdere skolens karakteristika. I de to følgende figurer fremgår henholdsvis skoleledelsens og lærernes vurdering.

Figur 2: Ledelsens vurdering af skolen. Pct.

Note: Før-måling blandt skoleledere 2014. N=49.

Figur 3: Lærernes vurdering af skolens kendetegn. Pct.

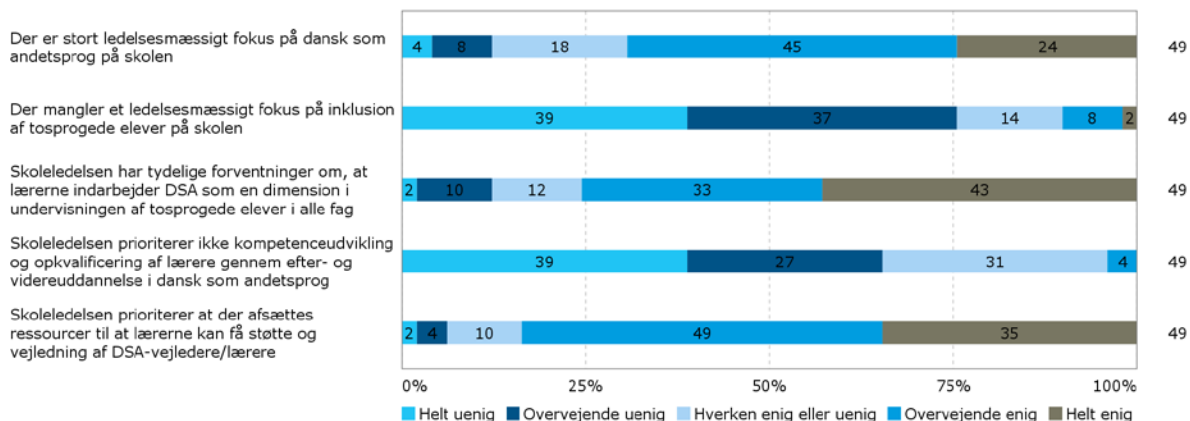
Note: Før-måling blandt lærere 2014. N=63.

Samlet set viser de ovenstående figurer, at både skoleledelserne og lærerne vurderer de deltagende skoler til at være udviklingsorienterede, hvor skolen arbejder med udvikling og fornyelse. Lærerne vurderer derudover, at skolerne generelt er kendetegnede ved at have en faglig kompetent lærerstab, hvor lærere reflekterer over egen praksis. Der er lidt mere variation i lærernes vurdering af ledelsens tydelighed og praksis i forhold til at udstikke klare mål for skolen, men tendensen er også her, at de fleste lærere er enige eller overvejende enige. Figurene viser altså, at indsatsen er implementeret i et skolemiljø, som af lærere og ledere vurderes til at være udviklingsorienteret og fagligt kompetent med en forholdsvis tydelig ledelse.

3.1.2 Skolens ledelsesmæssige fokus på undervisning af tosprogede elever

En central del af implementeringsmiljøet er skoleledelsernes prioritering og fokus på undervisning af tosprogede elever. Både skoleledelser og lærere er derfor blevet spurgt hertil, og deres besvarelser fremgår af nedenstående figurer.

Figur 4: Skoleledelsen vurdering af skolens ledelsesmæssige fokus på undervisning af tosprogede elever. Pct.

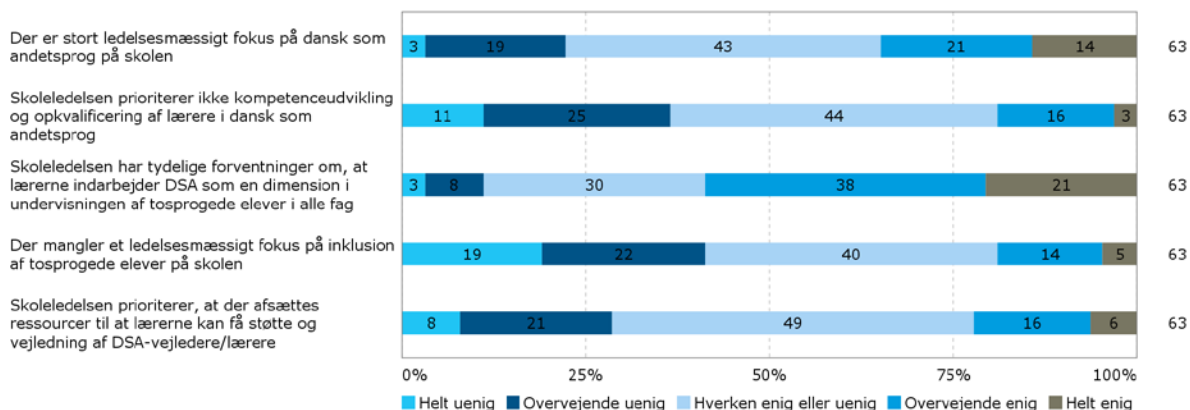
Note: Før-måling blandt skoleledere 2014. N=49.

Hovedparten af skolernes ledelser angiver, at der er stort ledelsesmæssigt fokus på DSA (69 pct.), at skoleledelsen har tydelige forventninger om, at lærerne indarbejder DSA som en dimension i deres undervisning (76 pct.), og at skoleledelsen prioriterer, at der afsættes ressourcer til, at lærerne kan få støtte og vejledning af DSA-vejledere/lærere (84 pct.). I tråd hermed er det kun en meget lille del af lærerne, som mener, at der mangler fokus på inklusion af tosprogede (10 pct.), og at skoleledelsen ikke prioriterer kompetenceudvikling og opkvalificering af lærere gennem efter og videreuddannelse i DSA (4 pct.). Samlet set tegner ledelsens vurdering af skolerne et positivt billede af implementeringsmiljøet for indsatserne, idet ledelsens fokus og prioritering af tosprogsområdet ligger højt.

Lærerne oplever i lavere grad end skoleledelserne, at der er et ledelsesmæssigt fokus på tosprogsområdet. Deres besvarelser i forhold til samme udsagn fremgår af figuren nedenfor.

Figur 5: Lærernes vurdering af skolens ledelsesmæssige fokus på undervisning af tosprogede elever. Pct.

Note: Før-måling blandt lærere 2014. N=63.

Figuren ovenfor viser, at omkring en tredjedel er enige i, at der er et stort ledelsesmæssigt fokus på DSA, og omkring en fjerdedel er enige i, at skoleledelsen prioriterer, at der afsættes ressourcer til, at lærerne kan få støtte og vejledning. Til gengæld er en anden fjerdedel af lærerne helt eller delvist uenige i de samme to udsagn.

Omkring en femtedel vurderer, at der mangler fokus på inklusion af tosprogede, og at skoleledelsen ikke prioriterer kompetenceudvikling og opkvalificering af lærere gennem efter og videreuddannelse i DSA, hvilket også er en større andel end hos skolelederne. I forhold til om skoleledelsen har tydelige forventninger om, at lærerne indarbejder DSA som en dimension i undervisningen af tosprogede elever i alle fag, er lærerne mere positive i deres vurdering. Her er det 59 pct. af lærerne, som er helt eller delvis enige.

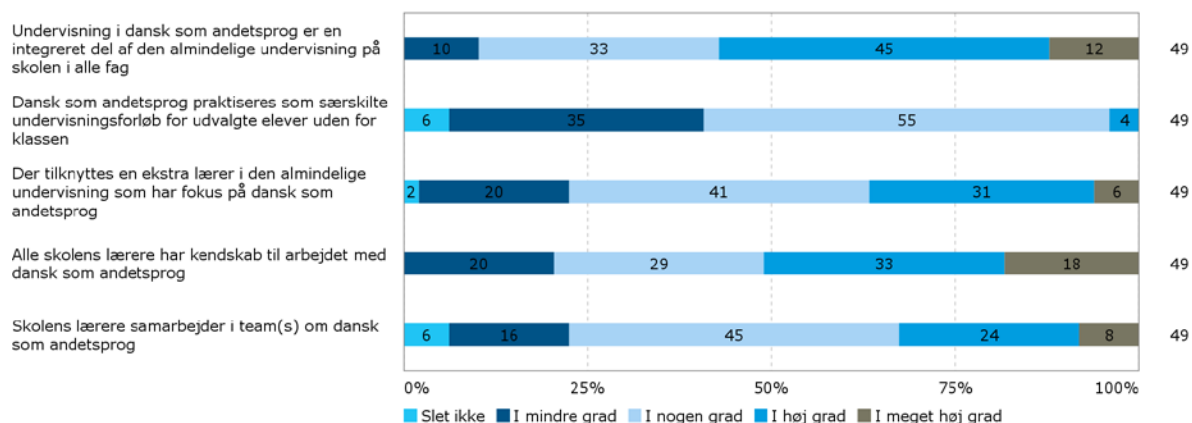
Samlet kan det derfor konkluderes, at skolerne ifølge ledelserne generelt prioriterer tosprogsområdet højt, men at lærernes oplevelse af den ledelsesmæssige prioritering af undervisningen af tosprogede elever varierer på tværs af skolerne.

I casestudierne har vi fokuseret mere på ledelsens rolle i relation til selve forsøget og ikke ift. DSA mere generelt. Erfaringerne fra casestudierne peger på, at skoleledelsernes involvering i indsatsen og grad af sparring med underviseren varierer meget på tværs af de besøgte skoler. På en af skolerne har samarbejdet mellem ledelse og underviser været betydelig. Skolelederen har med udgangspunkt i undervisningsmaterialet gennemgået samtlige lektioner med underviseren og har i relevante tilfælde taget sig af udfordringer relateret til fravær fra undervisningen. På to skoler udtrykker underviseren god opbakning fra ledelsens side, om end der ikke har været et konkret samarbejde om indsatsen. På halvdelen af de besøgte skoler har samarbejdet mellem ledelse og underviser været så beskeden, at underviserne føler sig overladt til sig selv og savner opbakning.

3.1.3 Pædagogiske rammer

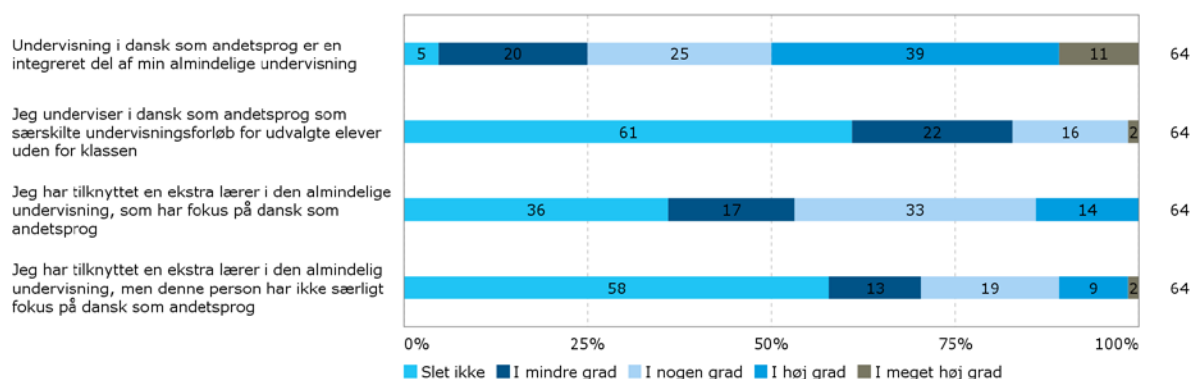
Skoleledelse og lærere er blevet spurgt til, hvordan de arbejder med undervisning i DSA i praksis, herunder om DSA-undervisningen er integreret i den almindelige undervisning, eller om den er planlagt som et særskilt undervisningsforløb. I nedenstående figurer fremgår ledelsens og lærernes besvarelser.

Figur 6: Skoleledelsens vurdering af, hvordan skolen arbejder med undervisning i DSA i praksis. Pct.

Note: Før-måling blandt skoleledere 2014. N=49.

Figur 7: Læreres vurdering af, hvordan de arbejder med undervisning i DSA i praksis. Pct.

Note: Besvarelsene er fra før-måling blandt lærere 2015, da der i 2015 var et ekstra udsagn, lærerne skulle forholde sig til. N=64.

Af de to figurer ovenfor fremgår det, at størstedelen af lærerne og skoleledelserne i høj eller meget høj grad vurderer, at undervisning i DSA er en integreret del af undervisningen på skolen i alle fag.

Hvad angår de øvrige forhold, viser figurene, at ledelsen og lærerne har forholdsvis forskellige opfattelser af, hvordan der arbejdes med undervisning i DSA i praksis. Generelt svarer ledelsen i højere grad positivt i forhold til udsagnene end lærerne. Mens det er over halvdelen af lærerne, som slet ikke mener, at de underviser i DSA som særskilte undervisningsforløb for udvalgte elever (61 pct.), og at de har tilknyttet en ekstra lærer i den almindelige undervisning uden særligt fokus på DSA (58 pct.), er det kun 6 pct. af skolelederne, som svarer slet ikke til samme. Forskellen kan dog skyldes, at spørgsmålet er stillet til alle lærere, og det kan derfor være et udtryk for, at lærerne slet ikke underviser i DSA. Baseres analysen alene på de lærere, som underviser fjerde klasse i DSA i dette skoleår, er det kun 22 pct. af lærerne, som svarer slet ikke. Dette ligger nærmere skoleledernes besvarelser.

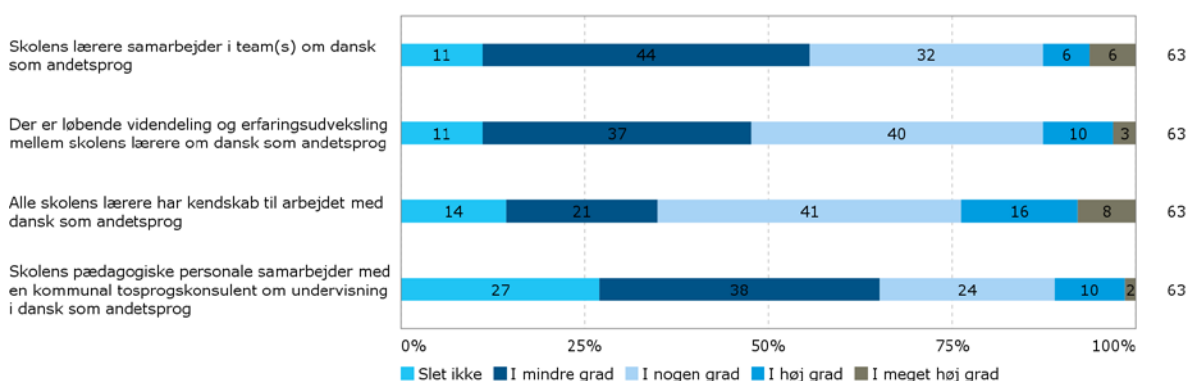
Der er også forskel mellem lærernes og ledelsens svar på spørgsmålet om, hvorvidt der er tilknyttet en ekstra lærer i den almindelige undervisning med fokus på DSA. Her er der 36 pct. af lærerne, som svarer, at der slet ikke er tilknyttet en ekstra lærer i den almindelige undervisning med fokus på DSA, mens det kun er 6 pct. af skolelederne.

I forhold til lærernes kendskab til arbejdet med DSA vurderer over halvdelen af ledelserne i meget høj eller høj grad, at alle lærere har kendskab til arbejdet med DSA, og en femtedel vurderer, at de i mindre grad har dette kendskab. Som det fremgår af Figur 8 nedenfor, mener lærerne i mindre grad end ledelserne, at de har

kendskabet. Cirka en fjerdedel af lærerne vurderer i meget høj eller høj grad, at alle skolens lærere har kendskab til arbejdet med DSA, og cirka en tredjedel vurderer i mindre grad eller slet ikke, at lærerne har dette kendskab.

I nedenstående figur fremgår endvidere lærernes vurdering af samarbejdet mellem lærerne om undervisning af tosprogede elever på skolen.

Figur 8: Lærernes vurdering af, i hvilken grad følgende udsagn passer på hvordan skolens lærere samarbejder om undervisning af tosprogede elever på skolen. Pct.

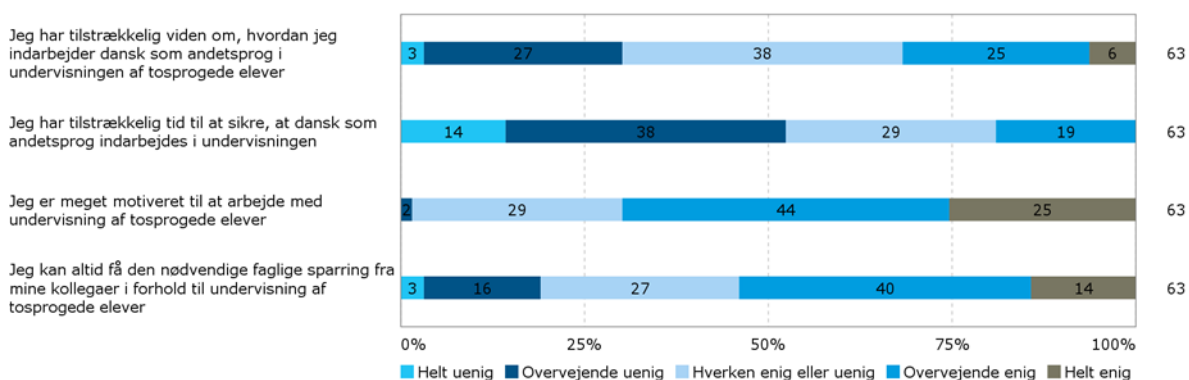

Note: Før-måling blandt lærere 2014. N=63.

Som det fremgår af figuren, er det relativt få skoler, hvor lærerne i meget høj eller høj grad er enige i, at de arbejder i team(s) om DSA, at der løbende er videndeling og erfaringsudveksling mellem skolens lærere om DSA, og at der samarbejdes med en kommunal tosprogsrådgiver om undervisning i DSA. Mellem 25-41 pct. af lærerne mener, at denne praksis eksisterer i nogen grad, og de resterende mener i mindre grad eller slet ikke, at det er tilfældet.

Udover praksis i forbindelse med undervisning af tosprogede elever er lærerne blevet bedt om at vurdere deres kompetencer og ressourcer til undervisning af tosprogede elever. En oversigt over deres besvarelser fremgår i nedenstående figur.

Figur 9: Lærernes vurdering af deres kompetencer og ressourcer til undervisning af tosprogede elever i praksis. Pct.

Note: Før-måling blandt lærere 2014. N=63.

Af figuren fremgår det, at lærerne generelt er meget motiverede for at arbejde med undervisning af tosprogede elever, men at ikke alle oplever, at have den tilstrækkelig viden om og tid til at sikre, at DSA indarbejdes i undervisningen. I den forbindelse skal det bemærkes, at der i 2015 er flere lærere endnu, som er helt eller overvejende uenige i, at de har tilstrækkelig tid til at sikre, at DSA indarbejdes i undervisningen (71 pct.). Hvad angår faglig sparring, er det lidt over halvdelen af lærerne (54 pct.), som er helt eller overvejende enige i, at de altid kan få den nødvendige faglige sparring fra deres kolleger.

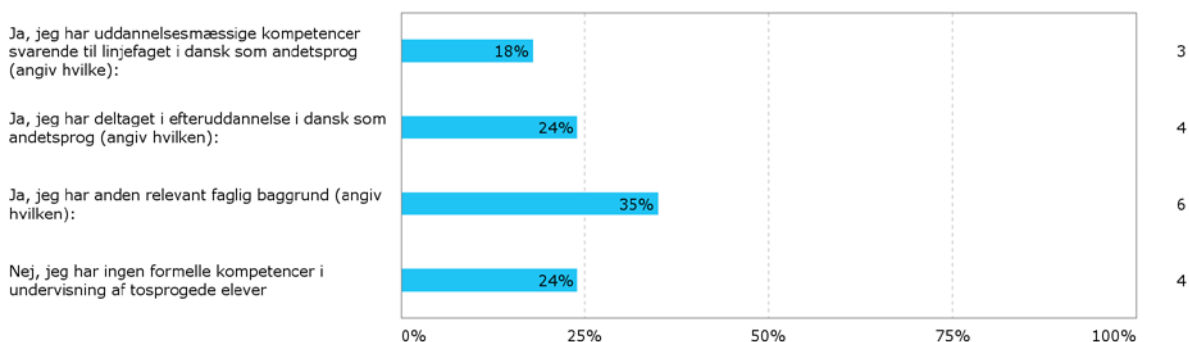
Samlet set viser ovenstående, at lærerne vurderer, at der generelt er et begrænset samarbejde om og kendskab til DSA på skolerne, men at de i en vis udstrækning får den nødvendige faglige sparring og er motiverede for at arbejdet med DSA.

3.1.4 Lærernes baggrund

I forsøget har det har været op til skolerne at finde relevante lærerressourcer til at varetage undervisningen i Almen Sprogforståelse. Dog er det forventningen, at der vælges en lærer, der har et særligt kendskab til det sprog, der undervises i.

Figuren nedenfor viser, om læreren har formelle kompetencer i undervisning af tosprogede elever.

Figur 10: Lærernes kompetencer inden for undervisning af tosprogede elever. Pct.

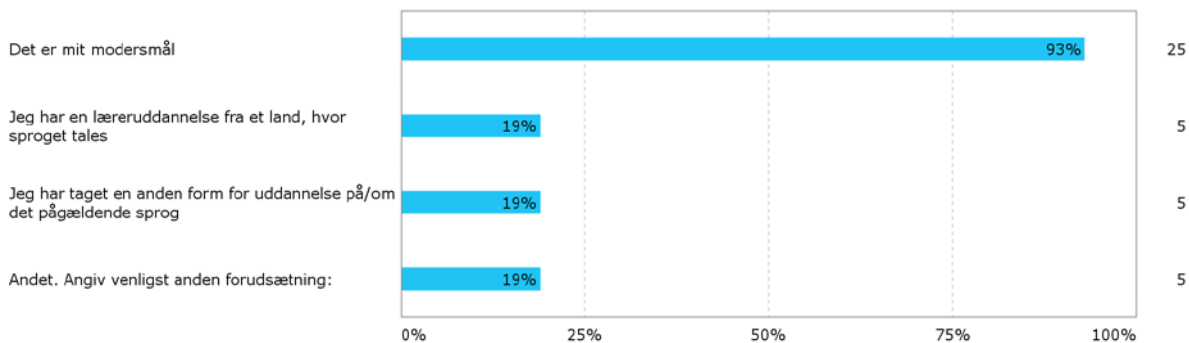

Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=17.

Som det fremgår af figuren, har de fleste lærere, som deltager i forsøgsindsatsen, kompetencer inden for undervisning af tosprogede elever. Der er dog også fire lærere, som ingen formelle kompetencer har.

Lærerne er yderligere blevet spurgt til, hvilke forudsætninger de har for at undervise i henholdsvis tyrkisk, arabisk og somali. Lærernes svar på dette fremgår af figuren nedenfor.

Figur 11: Lærernes forudsætninger for at undervise i indsatssproget. Pct.

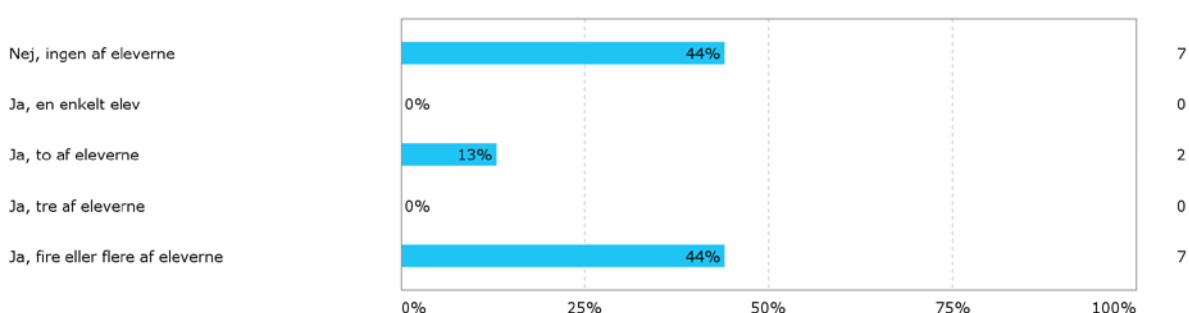
Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=27. Lærerne har haft mulighed for at sætte flere kryds.

Figuren viser, at langt de fleste lærere har sproget som deres modersmål, men at der også er flere af lærerne, som har taget en uddannelse fra et land, hvor sproget tales, eller en anden uddannelse om eller på det pågældende sprog. De lærere, som svarer "Andet" har forudsætning for at undervise, enten fordi de har erfaring med at undervise i sproget fra tidligere, eller fordi de selv har modtaget undervisning i sproget i forbindelse med kurser eller lignende.

Samlet set viser ovenstående et billede af, at lærernes kompetencer i udstrakt grad stemmer overens med forsøgsindsatsen. De fleste lærere har enten formelle kompetencer inden for undervisning af tosprogede eller har sproget som deres modersmål.

Ikke alle indsatslærere underviser de elever, der deltager i forsøgsindsatsen, i andre fag end Almen Sprogforståelse. Det viser figuren nedenfor.

Figur 12: Ud over din nuværende undervisning i Almen Sprogforståelse, underviser du de elever, der deltager. Pct.

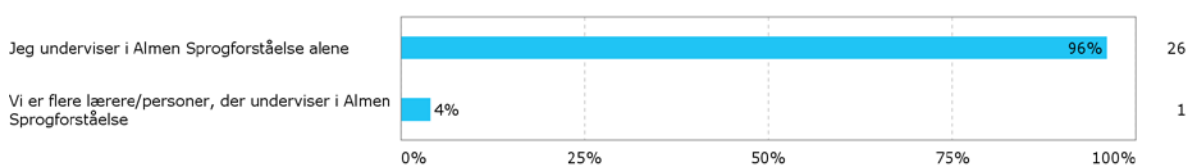

Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=16.

Mens lidt over halvdelen underviser eleverne i andre fag, er det lidt under halvdelen, som *ikke* underviser eleverne i andre fag. I 2015 er der flere lærere endnu, som ikke underviser eleverne foruden Almen Sprogforståelse. Her er der tale om 71 pct. At ikke alle lærere underviser eleverne til daglig, hænger dels sammen med, at det ikke er alle lærere, som er ansat på skolen, eller som har en anden form for tilknytning til den skole, de underviser i Almen Sprogforståelse i. En mindre andel af lærerne har ingen tilknytning til skolen ud over undervisningen i Almen Sprogforståelse (15 pct. i 2014).

Udover indsatslæreren har indsatskolerne haft mulighed for at inddrage lærere fra flere fag i undervisningen i Almen Sprogforståelse. Figuren nedenfor viser imidlertid, at alle lærere med undtagelse af én, har forestået undervisningen selv.

Figur 13: Andel af lærere, som har forestået undervisningen selv. Pct.

Kilde: Første fidelitetssurvey 2014. N=27.

3.2 Implementeringen i praksis

I dette afsnit beskrives implementeringen af de forskellige indsætter samt elevdeltagelse og forældreinddragelse og herunder også, hvorvidt de er implementeret som tiltænkt (dvs. deres grad af fidelitet). Datagrundlaget er spørgeskemaundersøgelserne til indsatslærerne i både foråret 2014 og 2015 samt casestudierne i foråret 2014. Hvor det er relevant fremgår forskelle i implementering mellem 2014 og 2015.

3.2.1 Indsatsens fidelitet: efterlever skolerne forsøgets retningslinjer?

I forsøget er der en række retningslinjer, som skolerne skal leve op til. Kravene til forsøget, der indgik i det samlede forsøg, ændrede sig dog en anelse fra 2014 til 2015. Dette skyldes, at folkeskolereformen trådte i kraft fra skoleåret 2014/2015, hvilket betød, at eleverne fik udvidet deres skoledag med ekstra timer, og kommuner (og skoler) var derfor bekymrede for at lægge flere timer oveni elevernes skoledag. Undervisningsministeriet vedtog derfor at muliggøre, at to af de fire lektioner blev placeret parallelt med lektiecafeer eller faglig fordybelse.

Tabel 3: Oversigt over retningslinjer for forsøget

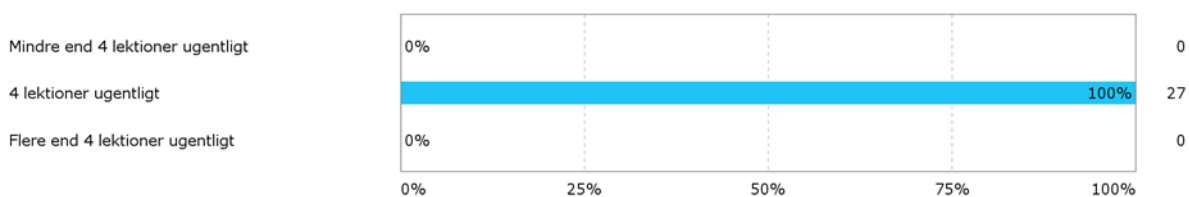
	Forår 2014	Forår 2015
Almen Sprogforståelse	16 uger, 4 lektioner ugentligt Fire ekstra lektioner ud over den planlagte undervisning for hele klassen.	16 uger, 4 lektioner ugentligt Fire ekstra lektioner ud over den planlagte undervisning for hele klassen, heraf er det muligt at placere to af de fire lektioner parallelt med lektiecafeer eller skoletid afsat til faglig fordybelse

3.2.2 Antal og placering af ekstra undervisningstimer

Antallet af ekstra undervisningstimer samt deres placering på dagen er to centrale implementeringsforhold, som for det første viser, om skolerne lever op til kravene i forsøget, og for det andet, i hvilken grad timerne er placeret inden for skoledagen eller lagt i ydertimerne. Sidstnævnte er især relevant i forhold til elevernes forventede motivation og engagement i undervisningen.

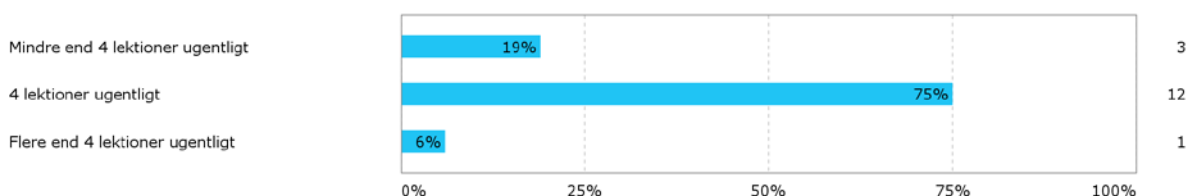
I nedenstående figur fremgår det, i hvilken grad skolerne har efterlevet kravet om antal lektioner i henholdsvis 2014 og 2015.

Figur 14: Hvor mange undervisningslektioner har Almen Sprogforståelse (indtil nu) omfattet? 2014. Pct.

Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=27.

Figur 15: Hvor mange undervisningslektioner har Almen Sprogforståelse (indtil nu) omfattet? 2015. Pct.

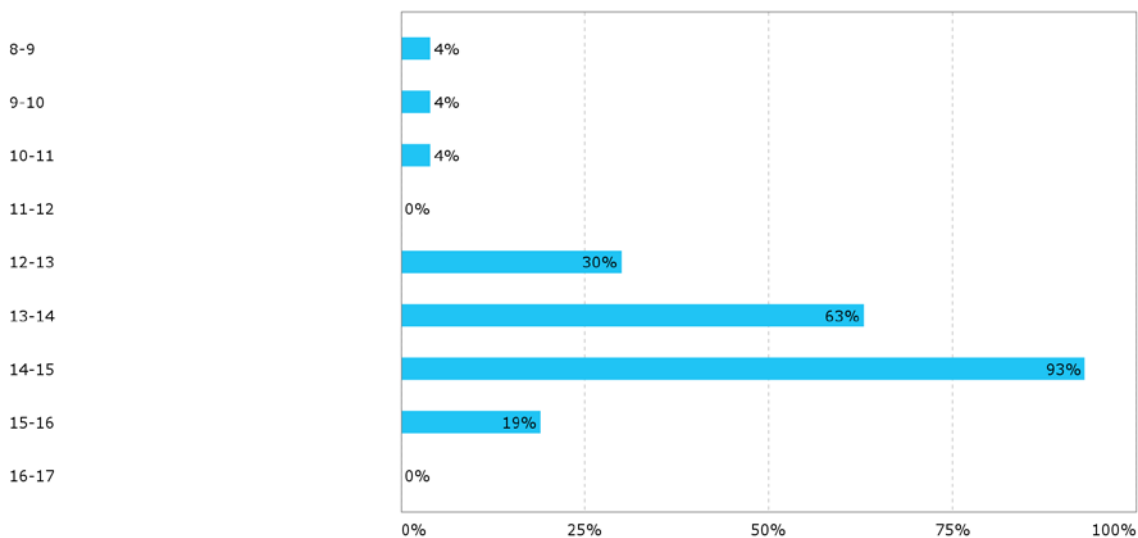

Note: Første fidelitetssurvey 2015. N=16

Figurerne viser, at alle skolerne efterlever kravet om fire lektioner om ugen i foråret 2014, mens dette ikke helt er tilfældet i foråret 2015. Her er der tre skoler, hvor antallet af undervisningslektioner er færre end fire timer ugentligt, og en skole, hvor antallet af undervisningslektioner er flere end fire timer ugentligt. Skolerne har kunnet uddybe, hvorfor de ikke lever op til kravet i forsøget. Én årsag er, at det har været svært at finde dage, hvor det kunne lade sig gøre, uden at dagen bliver for lang for eleverne og underviseren.

Placering af timerne på dagen fremgår af nedenstående figur.

Figur 16: Angiv venligst i nedenstående skema, hvor timerne i Almen Sprogforståelse var/er placeret rent skemamæssigt i denne uge. Pct.

Note: Første fidelitetssurvey 2014. Lærerne har haft mulighed for at sætte flere kryds

Figuren viser på tværs af indsatskolerne, at stort set alle skoler har valgt at placere timerne om eftermiddagen, og at de fleste timer ligger i tidsrummet mellem 13-15. Samtidig angiver stort set alle skoler (93 pct.), at timerne ligger på samme tid hver uge. Ovenstående er derfor et udtryk for den generelle implementering af indsatsen og ikke blot et øjebliksbillede.

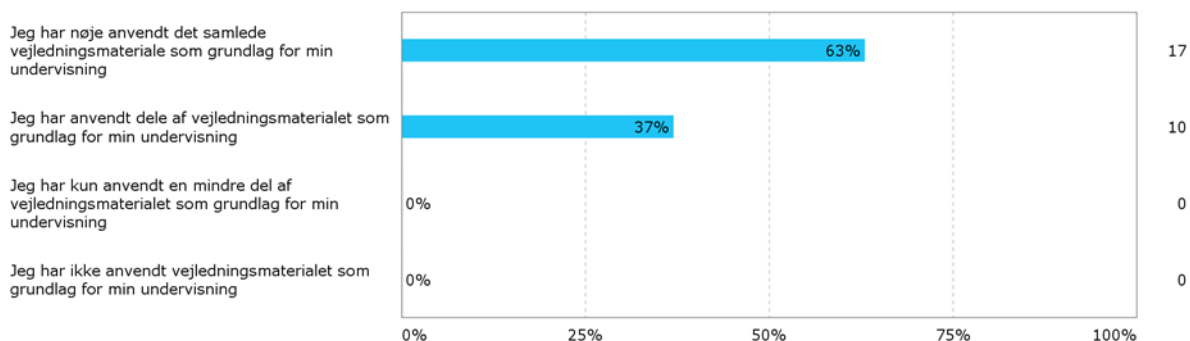
Samlet set viser ovenstående, at de fleste skoler afvikler fire lektioner pr. uge som tiltænkt, men at timerne er forholdsvis sent placeret på dagen. Sidstnævnte er et opmærksomhedspunkt, da motivation og engagement i undervisningen kan forventes at være mindre her.

3.2.3 Implementering af forsøgsindsatsen

Til forsøgsindsatsen fulgte et undervisnings- og vejledningsmateriale til indsatslærerne. I dette afsnit beskrives lærernes implementering af forsøgsindsatsen forstået som lærernes anvendelse og vurdering af det undervisningsmateriale, der er tilknyttet indsatsen.

I nedenstående figur fremgår lærernes anvendelse af undervisningsmaterialet.

Figur 17: Lærernes anvendelse af lærer- og elevmaterialet i Almen Sprogforståelse. Pct.

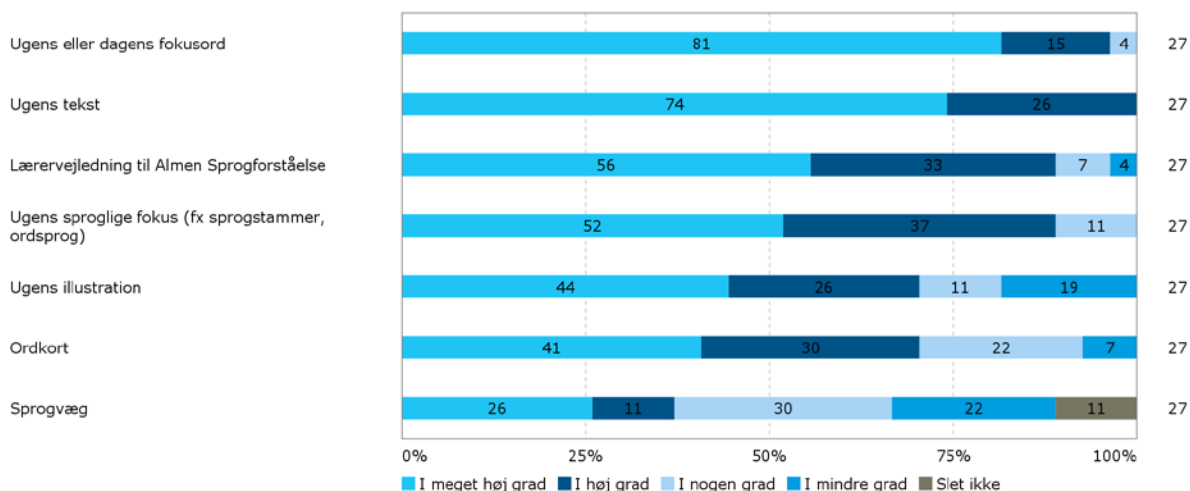
Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=27.

Figuren viser, at de fleste lærere (63 pct.) nøje har anvendt det samlede vejledningsmateriale som grundlag for deres undervisning, og at lidt over en tredjedel har anvendt dele af det samlede vejledningsmateriale.

Af casebesøgene fremgår det, at de interviewede indsatslærere anvender vejledningsmaterialet. Lærerne fremhæver, at materialet er konkret og at temaerne er relevante for eleverne, selvom de vurderer, at det faglige niveau i materialet er for højt for eleverne (sproget er for svært). De tilføjer, at de har tilpasset undervisningen efter elevernes niveau og har været selektive i anvendelsen.

Undervisnings- og vejledningsmaterialet bestod af en række indholdsmæssige dele. Af lærernes besvarelser fremgår det, at der er stor forskel på, i hvilken grad lærerne har anvendt de forskellige dele. Fordelingen fremgår af nedenstående figur.

Figur 18: Lærernes anvendelse af forskellige indholdsmæssige dele af lærer- og elevmaterialet. 2014. Pct.

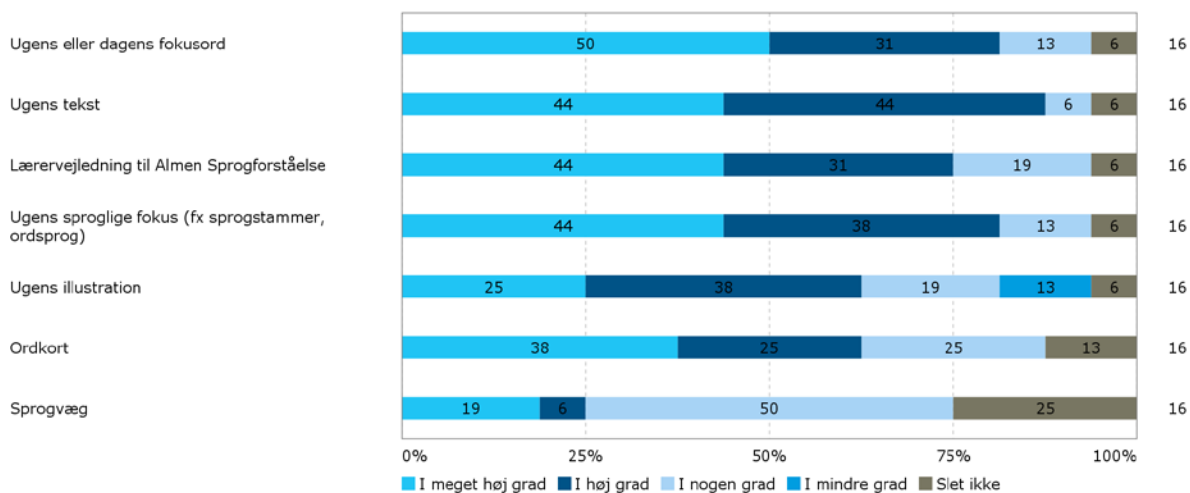
Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=27.

Figuren ovenfor viser, at lærerne generelt set har anvendt alle de indholdsmæssige dele af materialet. Der er dog forskel på, i hvilken grad de har anvendt de forskellige dele. Stort set alle lærere har i høj eller meget høj grad anvendt Ugens eller dagens fokusord (96 pct.), Ugens tekst (100 pct.), lærervejledningen til Almen Sprogforståelse (89 pct.) og Ugens sproglige fokus (89 pct.). Lærerne har i mindre grad anvendt Ugens Illustration og Ordkort, mens Sprogvæg er den del, som er anvendt mindst af lærerne. Generelt set er det dog meget få lærere (0-11 pct.), der svarer, at der er dele, de slet ikke har anvendt.

Anvendelsen varierer lidt mellem de to indsatsår. Anvendelsen for 2015 fremgår af nedenstående figur.

Figur 19: Lærernes anvendelse af forskellige indholdsmæssige dele af lærer- og elevmaterialet. 2015. Pct.

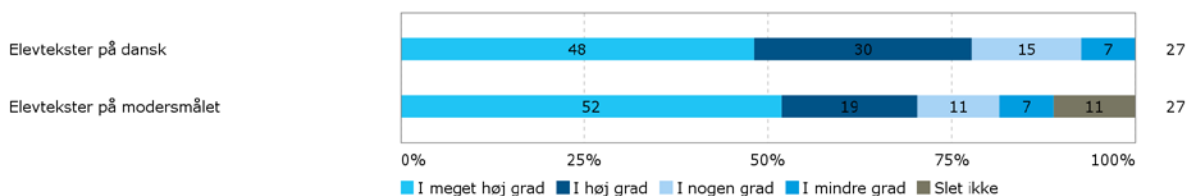

Note: Første fidelitetssurvey 2015. N=16.

Af figuren fremgår det, at der relativt til foråret 2014 er lidt færre, der i høj eller meget høj grad anvender Ugens eller dagens fokusord, Ugens tekst, lærervejledningen til Almen Sprogforståelse og Ugens sproglige fokus. Derudover er der lidt flere, der angiver, at der er dele, de slet ikke har anvendt (6-25 pct.).

Elevmaterialet findes både i en dansk version og i en version på modersmålet. Figuren nedenfor viser, i hvor høj grad lærerne har anvendt henholdsvis de danske elevtekster og elevteksterne på modersmålet.

Figur 20: Lærernes anvendelse af elevtekster på dansk og på modersmålet. Pct.

Note: Første fidelitetssurvey 2014. N=27.

Figuren viser, at det er omkring tre fjerdele af underviserne (hhv. 78 og 71 pct.) der i høj eller meget høj grad har anvendt elevtekster på dansk og på modersmålet. Yderligere analyser viser desuden, at det er den samme gruppe af lærere, der har anvendt elevtekster på dansk og elevtekster på modersmålet. Der således ikke en tendens til, at lærerne enten har anvendt det ene eller det andet. Dog har de lærere, der underviser i tyrkisk, i højere grad anvendt tekster på modersmålet, sammenlignet med de lærere, der underviser i arabisk. Mens det er 90 pct. af tyrkiskunderviserne, som i høj eller meget høj grad har anvendt elevteksterne på modersmål, er det kun 57 pct. af arabiskunderviserne. Fra casestudierne var det især indtrykket, at de undervisere, der underviste på arabisk, fandt materialet på modersmålet for svært.

Endeligt skal det bemærkes, at der i fidelitetsmålingen fra 2015 er en større variation i, hvorvidt lærerne anvender elevteksterne på modersmålet. Her er der 44 pct. af lærerne, som har anvendt teksterne i høj eller meget høj grad, mens 42 pct. af lærerne kun i mindre grad eller slet ikke har anvendt elevteksterne på modersmålet.

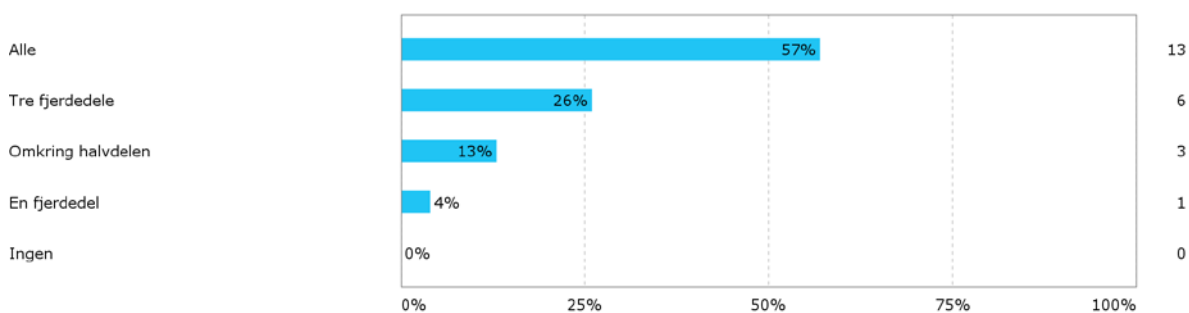
Samlet set har lærerne generelt anvendt vejlednings- og undervisningsmaterialet, men de forskellige dele anvendes i varierende grad.

3.2.4 Vurdering af elevdeltagelse

I dette afsnit beskrives først elevernes deltagelse i indsattimerne og derefter deres motivation, engagement og forståelse af indholdet på timerne. Udgangspunktet er her anden fidelitetssurvey, da lærerne på dette tidspunkt har et bedre grundlag for at vurdere elevernes deltagelse og udbytte.

I nedenstående figur fremgår lærernes vurdering af, hvor stor en andel af eleverne, der gennemsnitligt deltager på timerne.

Figur 21: Lærernes vurdering af, hvor stor en andel elever, som gennemsnitligt deltager i timerne. Pct.

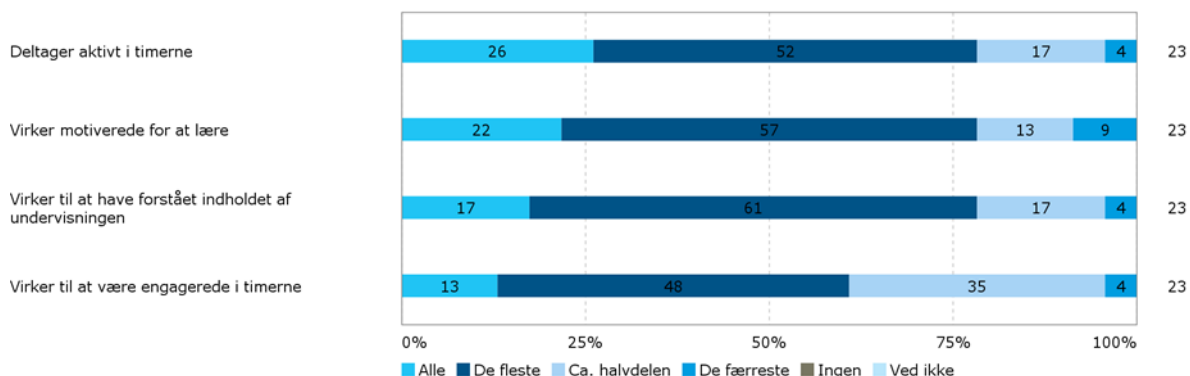
Note: Anden fidelitetssurvey blandt lærere 2014. N=23

Figuren viser, at det for størstedelen af skolerne gælder, at alle elever deltager i timerne (57 pct.), men at der også er flere tilfælde, hvor det er tre fjerdedele (26 pct.) eller omkring halvdelen af eleverne (13 pct.), der deltager. Én lærer angiver, at det kun er en fjerdedel af eleverne, som deltager i timerne. Det skal bemærkes, at der i fidelitetsmålingen fra foråret 2015 er flere lærere, som angiver, at alle elever deltager. Her svarer 79 pct., at alle elever deltager i timerne.

I spørgeskemaet spørges lærerne til, i hvor høj grad henholdsvis fritagelse fra timerne, sygdom, ferie samt personlige aftaler er årsag til elevernes fravær. De fleste svarer, at sygdom og personlige aftaler er årsagen til elevernes fravær (i nogen, høj eller meget høj grad). Tre lærere angiver desuden, at fritagelse fra timerne er årsag til elevernes fravær (i nogen eller meget høj grad).

Lærerne er yderligere blevet spurgt til elevernes adfærd på timerne. Nedenstående figur viser lærernes besvarelser i forhold til, hvor stor en andel af eleverne, der virker motiverede for at lære, deltager aktivt, virker engagerede og virker til at have forstået indholdet af undervisningen.

Figur 22: Elevernes adfærd på timerne. 2014. Pct.

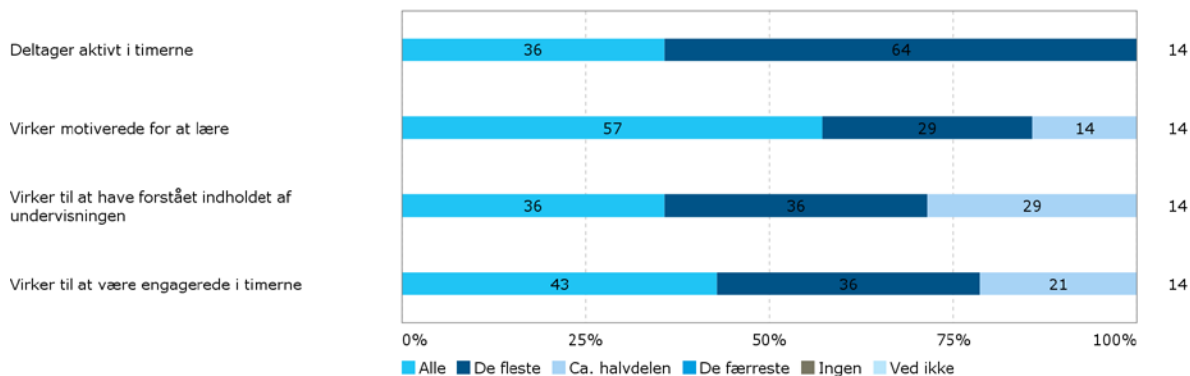

Note: Anden fidelitetssurvey blandt lærere 2014. N=23.

Figuren viser, at størstedelen af lærerne mener, at alle eller de fleste af eleverne deltager aktivt i timerne (79 pct.), virker motiverede for at lære (78 pct.), virker til at have forstået indholdet af undervisningen (79 pct.), og virker engagerede i timerne (61 pct.). Lidt over en femtedel vurderer, at det er omkring halvdelen eller de færreste.

Der er en tendens til, at elevernes adfærd vurderes mere positivt i 2015. Nedenstående figur viser lærernes svar i 2015.

Figur 23: Elevernes adfærd på timerne. 2015. Pct.

Note: Anden fidelitetssurvey blandt lærere 2015. N=14.

Sammenlignet med i 2014 viser figuren, at der er flere lærere, som angiver, at alle elever deltager aktivt i timen, er motiveret for at lære, virker til at have forstået indholdet af undervisningen, og virker engagerede i timerne. Modsat er der færre lærere, der svarer halvdelen eller de færreste.

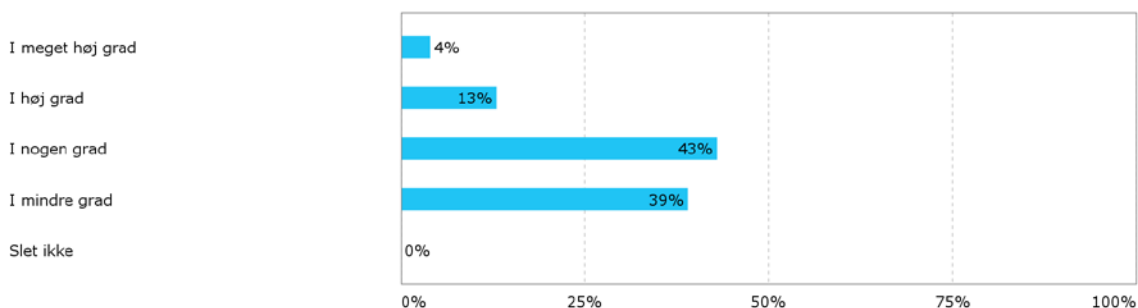
Samlet set viser ovenstående, at stort set alle elever deltager i den undervisning, der er en del af forsøgsindsatserne, og at de fleste elever er endvidere motiverede og aktivt deltagende på timerne. Der er dog en tendens til, at elevernes deltagelse (både omfang og adfærd) vurderes mere positivt i 2015 end i 2014.

3.2.5 Forældreinddragelse

Dette afsnit beskriver lærernes inddragelse af de tosprogede elevers forældre med henblik på at afdække, om det kan have en betydning for implementeringen af indsatsen.

I nedenstående figur fremgår, i hvilken grad lærerne inddrager de tosprogede elevers forældre i undervisningen.

Figur 24: Inddragelse af tosprogede elevers forældre i undervisningen. Pct.

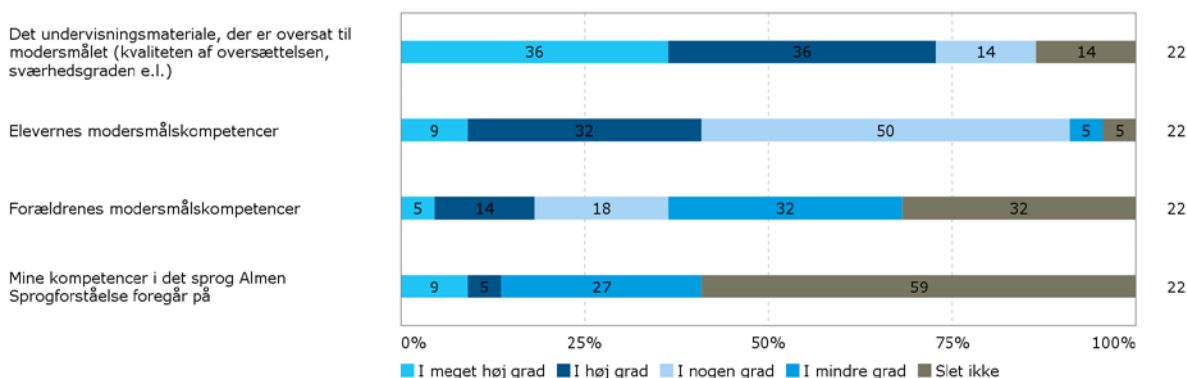
Note: Anden fidelitetssurvey blandt lærere 2014. N=23.

Figuren viser, at lærerne inddrager de tosprogede elevers forældre, men at dette primært sker i mindre (39 pct.) eller nogen grad (43 pct.). Hovedparten af de lærere, som inddrager forældre, svarer endvidere, at inddragelsen består i, at forældrene har fået overordnet information om undervisningen, som foregår som led i forsøgsprogrammet. En mindre del svarer, at elevens forældre er blevet inddraget i forbindelse med hjælp til at løse opgaver, eller at forældrene har bidraget til at komme med forslag til, hvordan elevernes modersmål kan inddrages i undervisningen.

3.2.6 Oplevede barriere for gennemførelsen af indsatsen

Lærerne er blevet spurgt til, hvorvidt de oplever at en række forhold har gjort det vanskeligt at gennemføre undervisningen i Almen Sprogforståelse. Deres svar fremgår af figuren nedenfor.

Figur 25: Barrierer for gennemførelse af undervisningen i Almen Sprogforståelse. Pct.

Note: Anden fidelitetssurvey blandt lærere 2014. N=22.

Figuren viser, at de fleste lærere (72 pct.) vurderer, at undervisningsmaterialet på modersmålet har gjort det svært at gennemføre undervisningen. Her skal det bemærkes, at det særligt er underviserne, der underviser på arabisk, som svarer, at undervisningsmaterialet i meget høj grad har været en udfordring. Dette kan være en medvirkende forklaring på, at arabiskunderviserne i mindre grad end tyrkiskunderviserne har anvendt tekster på modersmålet, som det fremgik af afsnit 3.2.3.

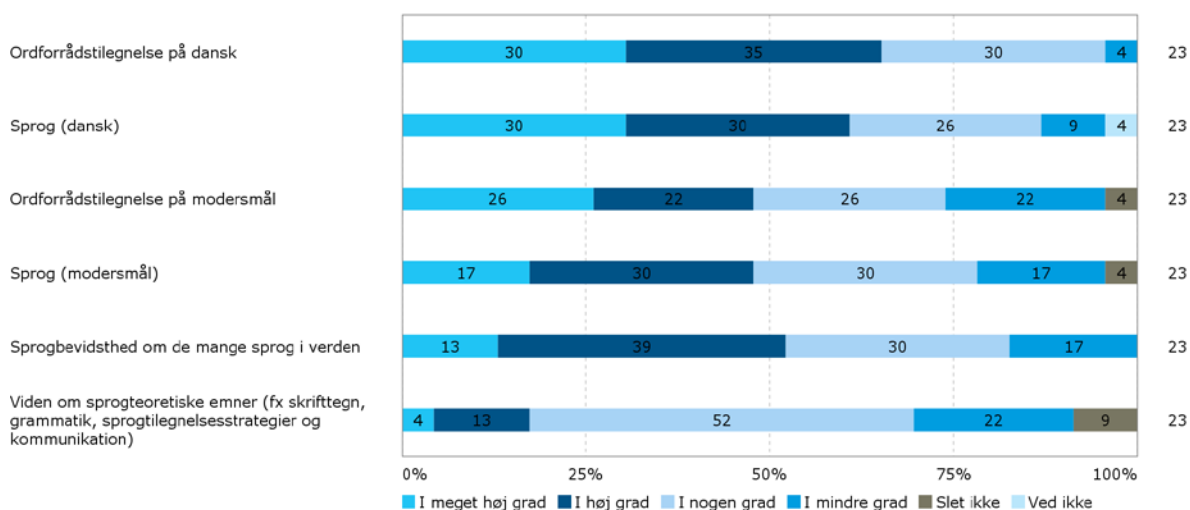
Det generelle billede ser noget anderledes ud i 2015, hvor det kun er en femtedel (21 pct.) af lærerne, som i høj eller meget høj grad vurderer, at undervisningsmaterialet på modersmålet har gjort det svært at gennemføre undervisningen.

3.3 Oplevet udbytte af indsatsen

I dette afsnit afrapporteres indsatslærernes oplevede udbytte af indsatsen for eleverne.

Indsatslærerne vurderer i anden fidelitetsmåling, at forsøget indtil videre har resulteret i følgende:

Figur 26: I hvilken grad vurderer du, at timerne i Almen Sprogforståelse indtil videre har resulteret i at styrke elevernes. Pct.

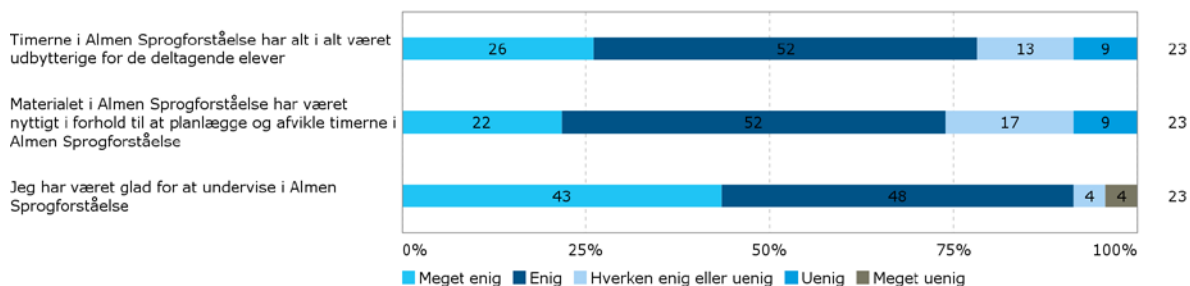
Note: Anden fidelitetssurvey 2014. N=23

Figuren viser, at omkring halvdelen af lærerne (47-65 pct.) vurderer, at eleverne i høj eller meget høj grad har styrket deres ordforrådstilegnelse (på dansk og på modersmålet), deres sprog (dansk og modersmålet) og deres sprogbevidsthed om de mange sprog i verden. Lidt under en tredjedel af lærerne mener kun, at dette er sket i nogen grad. I forhold til om indsatsen har styrket elevernes viden om sprogteoretiske emner som fx skrifttegn, grammatik, sprogtilgængelsesstrategier og kommunikation vurderer lærerne generelt (74 pct.), at det i nogen eller i mindre grad er tilfældet.

Lærernes vurdering af elevernes udbytte vurderes på nogle parametre lidt højere i fidelitetsmålingen fra 2015. Her er det de fleste af lærerne (79 pct.), som vurderer, at Almen Sprogforståelse i høj eller meget høj grad har styrket elevernes ordforrådstilegnelse på dansk, elevernes danske sprog og elevernes sprogbevidsthed om de mange sprog i verden. Desuden skal det bemærkes, at de lærere, der underviser i tyrkisk, i højere grad end de lærere, der underviser i arabisk, vurderer, at Almen Sprogforståelse har styrket elevernes sprog og ordforrådstilegnelse på modersmålet. Hvor det er henholdsvis 78 pct. af tyrkiskunderviserne, der i høj eller meget høj grad angiver, at Almen Sprogforståelse har styrket elevernes sprog på modersmålet, er det 18 pct. af arabiskunderviserne, der svarer dette. Tilsvarende svarer henholdsvis 77 pct. af tyrkiskunderviserne sammenlignet med 18 pct. af arabiskunderviserne, at Almen Sprogforståelse har styrket elevernes ordforrådstilegnelse på modersmålet. Omkring halvdelen af arabiskunderviserne (hhv. 55 og 45 pct.) svarer i stedet, at Almen Sprogforståelse i *nogen grad* har resulteret i at styrke elevernes sprog og ordforrådstilegnelse på modersmålet.

Nedenfor fremgår lærernes generelle vurdering af udbyttet af Almen Sprogforståelse.

Figur 27: Lærernes vurdering af udbyttet af Almen Sprogforståelse. Pct.

Note: Anden fidelitetssurvey 2014. N=23.

Figuren viser, at hovedparten af lærerne er meget enige eller enige i, at timerne i Almen Sprogforståelse alt i alt har været udbytterige for eleverne (78 pct.), at materialet har været nyttigt i forhold til at planlægge og afvikle timerne i Almen Sprogforståelse (74 pct.), og at de har været glade for at undervise i Almen Sprogforståelse (92 pct.). Det skal dog bemærkes, at næsten hver tiende lærer (9 pct.) i modsætning hertil angiver, at de er uenige i, at timerne i Almen Sprogforståelse alt i alt har været udbytterige for eleverne, og at materialet har været nyttigt.

I tråd med lærernes vurdering af elevernes udbytte på de enkelte parametre, er lærernes vurdering af det samlede udbytte mere positivt i 2015 end i 2014. Her er det 93 pct. af lærerne, som er meget enige eller enige i, at timerne i Almen Sprogforståelse alt i alt har været udbytterige for eleverne, at materialet har været nyttigt i forhold til at planlægge og afvikle timerne i Almen Sprogforståelse (86 pct.), og at de har været glade for at undervise i Almen Sprogforståelse (100 pct.).

3.4 Delkonklusion

Samlet set viser implementeringsanalysen, at indsatserne i store træk er blevet implementeret i et miljø, som understøtter implementeringen af indsatsen. Lærerne og lederne vurderer, at skolemiljøet er kendetegnet ved at være udviklingsorienteret og fagligt kompetent og ved at have en forholdsvis tydelig ledelse. Mens skoleledelsen generelt har en opfattelse af, at tosprogsområdet er højt prioriteret, varierer lærernes oplevelse i højere grad på tværs af skoler.

Indsatsen er desuden implementeret i nogenlunde overensstemmelse med forsøgsindsatsens intentioner. De fleste lærere har enten formelle kompetencer inden for undervisning af tosprogede eller har sproget som deres modersmål, og langt de fleste skoler afvikler fire lektioner pr. uge som tiltænkt. Materialet til forsøgsindsatsen, Almen Sprogforståelse, er i høj grad blevet fulgt, om end de forskellige indholdsmæssige dele anvendes i varierende grad. Der er især de undervisere, der underviser på arabisk, der finder materialet for svært for elevgruppen.

Endeligt viser implementeringsanalysen, at stort set alle elever deltager i den undervisning, der er en del af forsøgsindsatsen, og at de fleste elever endvidere er motiverede og aktivt deltagende på timerne. Der er dog en tendens til, at elevernes deltagelse (både omfang og adfærd) vurderes mere positivt i 2015 end i 2014.

